

नेपाल सरकार
शिक्षक सेवा आयोग
माध्यमिक तहको प्रतियोगितात्मक विषयगत परीक्षाको पाठ्यक्रम-२०७६
विषय: संस्कृतसाहित्यम् पूर्णाङ्काः १०० समयः ३ घण्टा

खण्ड क

१. संस्कृतसाहित्यविषयस्य विद्यालयस्तरीयपाठ्यक्रमस्य पाठपुस्तकस्य चाध्ययनम्
 - १.१ संस्कृतसाहित्यपाठ्यक्रमस्य परिचयः, विकासप्रक्रिया च
 - १.२ विद्यालयस्तरीस्य पाठ्यक्रमे संस्कृतसाहित्यम्, विषयवस्तुनां क्षेत्राणि, क्रमश्च
 - १.३ संस्कृतसाहित्यस्य पाठ्यक्रमस्य संरचनागतमध्ययनम्
 - १.४ संस्कृतसाहित्यस्यपाठ्यक्रमस्योद्देश्यानि, वैशिष्ट्यानि च
 - १.५ संस्कृतसाहित्यस्यपाठ्यक्रमस्याध्ययनम्, तत्सम्बद्धपाठ्यपुस्तकानां सबलदूर्बलपक्षयोः समीक्षात्मकमध्ययनम्
२. संस्कृतसाहित्यशिक्षणम्
 - २.१ संस्कृतसाहित्यशिक्षणस्य परिचयः, आवश्यकता, उपादेयता च
 - २.२ संस्कृतसाहित्यशिक्षणस्य अन्वयःखण्डान्वयदण्डान्वयाशुद्धिपरिचयपाठ्य-सूक्तिविस्तृतीकरणादिपद्धतय आधारभूतसिद्धान्ताश्च
 - २.३ संस्कृतसाहित्यशिक्षणसम्बद्धशिल्पम्, तस्य क्रियाकलापश्च
 - २.४ संस्कृतसाहित्यशिक्षणस्योद्देश्यानि
 - २.५ संस्कृतसाहित्यस्य श्रव्यदृश्यकाव्यान्तर्गतानां गद्यपद्यनाटकप्रभृतिविधाशिक्षणम्
३. संस्कृतसाहित्यशिक्षणे शिक्षकनिर्देशिकाया, अमरकोशस्य अन्यशैक्षिकसामग्रीणाञ्चोपयोगः
 - ३.१ शिक्षकनिर्देशिकायाः परिचयः, प्रयोगश्च
 - ३.२ शिक्षकनिर्देशिकायाः अङ्गानि, पाठ्यक्रम-पाठ्यपुस्तक-शिक्षकनिर्देशिकानामन्तःसम्बन्धश्च
 - ३.३ सन्दर्भसामग्रीणाम् अन्यासां शिक्षणसहयोगिस्रोतःसामग्रीणाञ्च प्रयोगः
 - ३.४ अमरकोशान्यशब्दकोशरूपचन्द्रिकालक्षणग्रन्थानां परिचयः, प्रयोगश्च
 - ३.५ शैक्षिकसामग्रीणां परिचयः, महत्वम्, प्रयोगः, प्रकाराश्च
४. संस्कृतसाहित्यशिक्षणे शैक्षणिकयोजना निर्माणं मूल्याङ्गनञ्च
 - ४.१ संस्कृतसाहित्यशिक्षणे शैक्षणिक योजनाया निर्माणम्
 - ४.२ शिक्षणात् पूर्वं पूर्वकार्यम् (शिक्षणयोग्यताधायकं सज्जीकरणम्)
 - ४.३ शैक्षणिकयोजनायाः प्रकाराःदैनिकः, पाठ्यसमूहगतः, वार्षिकशैक्षणिकयोजनायाः परिचयः,

- कक्षाप्रकोष्ठव्यवस्थापनस्य सिद्धान्ताः शिक्षणविधौ भाषिकव्यवस्थापनम्,
 उपचारात्मकशिक्षणपद्धतेः प्रयोगश्च
 ४.४ विद्यार्थिमूल्याङ्गनस्य उद्देश्यम्, प्रकाराः, साधनानि च
 ४.५ पर्यायःकोशःसमासादिकोशव्युत्पत्तिः, संक्षेपीकरणम्, विस्तृतीकरणञ्चेत्यादि पक्षाणां
 मूल्याङ्गनम्, अक्षराङ्गनप्रयोगात्मककार्यादीनामुपयोगश्च ।

खण्डः ख

५. काव्यशास्त्रम्

- ५.१ काव्यलक्षणम्, काव्यकाव्यशास्त्रयोः सम्बन्धश्च
 ६.२ रसध्वनिरीतिवक्रोक्त्यौचित्यप्रभृतिप्रमुखकाव्यशास्त्रीयप्रस्थानां सोदाहरणं परिचयः, प्रकाराश्च
 ५.३ अभिधालक्षणव्यञ्जनाव्यापाराणां परिचयः, प्रयोगश्च
 ५.४ काव्यदोषाणां लक्षणोदाहरणानि, दोषपरिहारोपायाश्च
 ५.५ छन्दसो गणयतिलयनिर्देशपुरस्सरं परिचयस्तत्प्रकाराः, उदाहरणानि च

६. संस्कृतकाव्यम्

- ६.१ संस्कृतकाव्यानां प्रवर्तनम्, संस्कृतसाहित्येतिहासश्च
 ६.२ संस्कृतस्य पौराणिकैतिहासिकानां पद्यात्मकगद्यात्मकानां काव्यानां परम्परा
 ६.३ नाट्यकाव्यचम्पूकाव्यानां प्रयोगो विकासश्च
 ६.४ संस्कृतकाव्येषु प्रतिबिम्बितनैतिकचारित्रिकाध्यात्मिकपक्षाणामाकलनम्
 ६.५ संस्कृतकाव्यानामन्ताराष्ट्रियप्रसिद्धिः, भाषान्तरसाहित्येषु तेषां प्रभावश्च

७. गुणरीतिवृत्तिसंघटनानां परिचयः पारस्परिकः सम्बन्धश्च

- ७.१ गुणप्रकारा लक्षणोदाहरणानि च
 ७.२ रीतिप्रकारा लक्षणोदाहरणानि च
 ७.३ वृत्तिसंघटनाप्रकारा लक्षणोदाहरणानि च
 ७.४ गुणरीत्योः पारस्परिकः सम्बन्धः
 ७.५ गुणसंघटनयोः आश्रयाश्रयिभावःसम्बन्धः

८. प्रौढदृश्यगद्यपद्यचम्पूकाव्यानामध्ययनम्

- ८.१ प्रौढदृश्यकाव्यानामध्ययनम्
 ८.२ प्रौढगद्यकाव्यानामध्ययनम्
 ८.३ प्रौढपद्यकाव्यानामध्ययनम्
 ८.४ प्रौढचम्पूकाव्यानामध्ययनम्
 ८.५ प्रौढदृश्यगद्यपद्यचम्पूकाव्यानां पारस्परिकं वैभिन्यम्

९. प्रौढकाव्यशास्त्रीयग्रन्थेषु ध्वनिसिद्धान्तप्रतिष्ठापनम्

- ९.१ अन्विताभिधानवादिमतखण्डनम्
- ९.२ ध्वन्यभाववादिमतखण्डनम्
- ८.३ भाक्तवादिमतखण्डनम्
- ८.४ अनिर्वचनीयतावादिमतखण्डनम्
- ८.५ ध्वनिसिद्धान्तप्रतिष्ठापनम्

१०. प्रौढकाव्यशास्त्रीयग्रन्थेषु ध्वनिप्रकारविवेचनम्

- १०.१ व्यञ्जनावृत्तिस्थापनम्
- १०.२ लक्षणामूलध्वनिस्तत्प्रकाराश्च
- १०.३ अभिधामूलध्वनौ असंलक्ष्यक्रमध्वनिस्तत्प्रकाराश्च -

रसभावरसाभासभावाभासःभावोदयभावशान्तिभावसन्धिभावशबलतासहिताः)

- १०.४ अभिधामूलध्वनौ संलक्ष्यक्रमव्यङ्गयान्तर्गतः शब्दशक्तिमूलो ध्वनिस्तत्प्रकाराश्च
- १०.५ अभिधामूलध्वनौ संलक्ष्यक्रमव्यङ्गयान्तर्गतोद्गर्थशक्तिमूलो ध्वनिस्तत्प्रकाराश्च

विशिष्टीकरण तालिका

विषय: संस्कृतसाहित्यम्

तहः माध्यमिक

प्रकरणम्	विषय वस्तु	प्रश्न	अङ्क
खण्ड क			
१	संस्कृतसाहित्यविषयस्य विद्यालयस्तरीयपाठ्यक्रमस्य पाठपुस्तकस्य चाध्ययनम्	१	१०
२	संस्कृतसाहित्यशिक्षणम्	१	१०
३	संस्कृतसाहित्यशिक्षणे शिष्यकनिर्देशिकाया, अमरकोशस्य अन्यशैक्षकसामग्रीणाञ्चोपयोगः	१	१०
४	संस्कृतसाहित्यशिक्षणे शैक्षणिकयोजना निर्माणं मूल्याङ्कनञ्च	१	१०
५	काव्यशास्त्रम्	१	१०
खण्ड ख			
६	संस्कृतकाव्यम्	१	१०
७	गुणरीतिवृत्तिसंघटनानां परिचयः पारस्परिकः सम्बन्धश्च	१	१०
८	प्रौढदृश्यगद्यपद्यचम्पूकाव्यानामध्ययनम्	१	१०
९	प्रौढकाव्यशास्त्रीयग्रन्थेषु ध्वनिसिद्धान्तप्रतिष्ठापनम्	१	१०
१०	प्रौढकाव्यशास्त्रीयग्रन्थेषु ध्वनिप्रकारविवेचनम्	१	१०
जम्मा		१०	१००

द्रष्टव्य :

१. पाठ्यक्रम खण्ड क र खण्ड गरी दुई खण्डमा विभाजन गरिएको छ ।
२. सामान्यतया खण्ड क बाट सोधिने प्रश्नहरु शिक्षण विधिसँग सम्बन्धित छ ।
३. खण्ड ख बाट सोधिने प्रश्नहरु संज्ञानात्मक तहका हुनेछन् ।
४. प्रत्येक खण्डको लागि अलग अलग उत्तरपुस्तिकाको प्रयोग हुनेछ ।
५. लिखित परीक्षाको माध्यम संस्कृत भाषा हुनेछ ।
६. यो पाठ्यक्रम २०७६/१२/०५ गतेदेखि लागू हुनेछ ।

अधोनिर्दिष्टप्रश्नानां संक्षिप्तोत्तराणि लिख्यन्ताम्

१०-५५०

१. संस्कृतसाहित्यपाठ्यक्रमस्य विशिष्टोद्देश्यानि समुल्लिख्य तस्य सबलपक्षा विलिख्यन्ताम् । (२+३)

२. संस्कृतसाहित्यविषयकपाठ्यक्रमस्य परिचयं प्रस्तुत्य तस्य दुर्बलपक्षाः समीक्ष्यन्ताम् ।

(३+२)

३. संस्कृतसाहित्यशिक्षणसम्बद्धान् चतुरः क्रियाकलापान् विलिख्य संस्कृतसाहित्यशिक्षणस्य प्रयोजनानि प्रतिपाद्यन्ताम् । (२+३)

४. संस्कृतसाहित्यशिक्षणस्य अपरिहार्या विधयः समुल्लिख्यन्ताम् । ५

५. पाठ्यक्रम-पाठ्यपुस्तक-शिक्षणनिर्देशिकानां पारस्परिकसम्बन्धः प्रस्तूयताम् । ५

६. शिक्षकनिर्देशिकाया अङ्गानि विलिख्य शैक्षिकसामग्रीणां सूची प्रस्तूयताम् । (३+२)
७. शैक्षणिकयोजनाया उदाहरणं प्रस्तुत्य पूर्वकार्यस्य महत्त्वं प्रतिपाद्यताम् । (३+२)
८. विद्यार्थिमूल्याङ्गनस्य प्रकारान् प्रदर्श्य तन्महत्त्वं प्रकाशयताम् । (३+२)
९. काव्यलक्षणं प्रतिपाद्य छन्दसोद्घ्यापनविधिः प्रदर्श्यताम् । (२+३)
१०. औचित्यसम्प्रदायस्य सोदाहरणं सामान्यः परिचय उपस्थाप्यताम् । ५
- अधस्तनप्रश्नानां विवेचनात्मकोत्तराणि प्रस्तूयन्ताम् - ५×१०=५०
११. वक्रोक्तिसिद्धान्तस्यैतिह्यं प्रदर्श्य प्रबन्धवक्रतायाः स्वरूपं प्रकाशयताम् । (५+५)
१२. गुणसंघटनयोरैक्यं व्यतिरेको वा इति विशदं विविच्यताम् । १०
१३. बाणोच्छिष्टं जगत्सर्वमिति भणितिः प्रमाणैः स्फुटीक्रियताम् । १०
१४. ध्वनिविरोधिमतानि निरस्य ध्वनिसिद्धान्तस्थापनसरणिः प्रदर्श्यताम् । (५+५)
१५. अभिधामूलध्वनेरुपपादनप्रकारं प्रकाशय
शब्दशक्तिमूलोपमालङ्कारध्वनिरुदाह्रियताम् ।

(५+५)